

ROZSĄDZAĆ (70) *vb impf*

roszadzac (68), **rosadzac** (2); *rosadzac WierKruc*; *rosadzac : rosadzac MycPrz (1:1).rozf-* (66), *roff-* (2).

o oraz a jasne.

W inf i fut -sadz- (12), *-sedz-* (4); *-sadz-* *LubPs, BibRadz, WujJud, CzechRozm* (2), *NiemObr* (2), *WujNT* (3); *-sedz-* *GroicPorz, SienLek*; *-sadz-* : *-sedz-* *ModrzBaz (1:1), SarnStat (1:1)*; w pozostałych formach *-sadz-*.

inf *roszadzac, rozsadzac* (14). $\diamond$ *praes 1 sg* *roszadzam* (3). $\diamond$ *2 sg* *roszadzasz* (1). $\diamond$ *3 sg* *roszadzã* (16). $\diamond$ *3 pl* *roszadzaja* (4). $\diamond$ *praet 3 sg m* *roszadzãł* (1). $\diamond$ *3 pl m pers* *roszadzali* (1). $\diamond$ *fut 3 sg m* *roszadzãc bẽdzie* (1). $\diamond$ *1 pl m pers* *roszadzãc bẽdziemy* (1). $\diamond$ *imp 2 sg* *roszadzaj* (3). $\diamond$ *3 sg* *niech, niechaj, niechajze rozsadzã* (5). $\diamond$ *1 pl* *roszadzajmy* (2). $\diamond$ *3 pl* *niech, niechaj rozsadzaja* (2). $\diamond$ *con 2 sg m* *byś rozsadzãł* (2). $\diamond$ *3 sg m* *by rozsadzãł* (4). $\diamond$ *3 pl m pers* *by rozsadzali* (1). *subst* *by rozsadzaly* (1). $\diamond$ *part praes act* *roszadzajac* (8).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI w.* (trzy z niżej notowanych przykładów) *s.v. rozsądzić*.

1. *Oceniać, wydawać opinię; diiudicare Vulg, PolAnt, Modrz, Calep; iudicare Vulg; scrutari PolAnt* (35) : *Calep* 324a; Prorocy też niech mówią dwa ábo trzy/ á infzy niechay rozładzaiã. *WujNT* 1.*Cor* 14/29, s. 615.

roszadzac co (24): *Ná Boga to nalezy rozładzac czyię godność. BibRadz* II 93b *marg*; ktorego [*Kościola*] *vrząd* iest rozładzac *prawdziwe wyrozumienie y wykład Piłmã świętego WujJud* 25v; *MycPrz* I A2, [C2]v; *BudNT* 1.*Cor* 2/15; *ModrzBaz* 15, 130, 131v; A to też ná *rzecz* wtora krotka *odpowiedz nãlza: wierni iã rozładzaiã. CzechEp* 405, 340; *NiemObr* 152; *Duchowny rozładza wšzytko* [1.*Cor* 2/15].) *Iáko* *ćieleśny człowiek* nie *poymuie* *rzeczy Bozkich/ ále* tylko *ładzić* może o *ziemklich*: *ták* *duchowny człowiek* w *kościelie* *powiżecnym* *rozładza wšzytkie* *rzeczy* *WujNT* 582, 1.*Cor* 2 *arg*, 15, s. 582 *marg*, 615, *Yyyyy2v*; [*BudBib Act* 17/11 (*Linde s.v. rozsądzić*)]. *Cf* *roszadzac co wedle czego; co z czego; co czym, Ze zdaniem dopełnieniowym*.

roszadzac co wedle czego (2): *Abyś W.M. wedle zdrowey rady/ y dowcipu y rozładku wrodzonego/ iáko* *infze* *rzeczy* *rozładzalf: y* to też *rozładzãł. CzechEpPorz* **v-**2.

roszadzac co z czego [= czym] (1): *Wiem* *dobrze* że *ŝie* *tu* [*w wyznaniu, które apostolskim zowq*] *nie wšzytkim* *dofyc* *wczyni/ kthorzy* *czegoś* *więtżzego* w *nauce* *ŝukãc* *chcã/ ále* *pobożnym* *bez wãtpienia* *dofyc* *bẽdzye/ ktorzy* *wšzytko* *s łowã* *Bożego* *rozładzaiã. RejPosWstaw* [1433]v.

roszadzac co czym (1): *Wizãkoż* *wđdy/ gdy* *ie* [*wãtpliwości o królestwie Chrystusowym*] *wierny* *łowem* *Bożym* *rozładzac* *bẽdzie*: *tedy* [...] *ták* *ŝie* *prętko* *od iãłności* *łowã* *BOżego* *roŝpłynã* *iáko* *ŝnieg* *mãiowy* *CzechRozm* 183.

[*rosadzac o kim*: *Gdyż* *o thym* *przeŝłym* *Krolu* *dziwnie* *roładzaiã. I* *rozne* *piłmã* *o tym* *ludzie* *ŝwe* *podaiã* *Sentencja* *Av.*]

Ze zdaniem dopełnieniowym [*w tym z zapowiednikiem: to* (2); *li, jeśli(że) ‘czy’* (7), *zaimek* *pytajny* (2), *zaimek* *względný* (1)] (10): *Ale* *ten* *kto* *chce* *być* *wierny* *Pãnu* *ŝwemu/ ma* *zawđdy* [...] *w* *to* *pilnie* *wględac/ do* *czego* *y* *kiedy* *ma* *wżywãc* *ktorego* *łowã* *Bożego/ y* *to* *też* *tãkże* *rozładzac/ kto* *go* *ŝlufznie* *á* *kto* *nie* *ŝlufznie* *wżywa. CzechRozm* 21; *CzechEp* 57, 165; *Niechayze* *kãdzy* *bãczny*

rozładza/ iákie to plotki y nieftátek/ tych Rzymfkich forytarzow. *NiemObr* 54; Y z ktoregoż pińmá ś. ty wymyflý wzięte/ y fali to wymowy Boże? niechay káždy bączny y Bogoboyny rozładza *NiemObr* 144, 80, 85, 135, 157, 167.

[*Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym*: A ci byli zacnieyżego rodu (niźli) co w Thelfáloniki/ ktorzy przyięli słowo/ ze wřzelaką ochotą/ co dzień rořładzáiac pińmá/ ieflibyfię [!] to ták miáło. *BudBib Act* 17/11 (*Linde s.v. rozsądzić*).]

Zwrot: »rozsądzać sobie« (1): TRudno łie w tym obáczyc bes dáru Bożego/ By łie miał wwiárowáć vpadku przyřżłego. MYł ořtrożną w tym máiac žeby przyřżłe řzkody/ Rozładzał łobie káždy przypádle przygody. *MycPrz* I A2.

»rozsądzać sprawiedliwie« (1): Profzę czytelniku miły/ ábyř fię temu pilnie przypátrył/ com o tych rořnicách pińał: y rozładzał řprawiedliwie/ iefliże X(iádz) K(anonik) będzie mógł tego dokázáć/ z czego fię przechwála *NiemObr* 135.

Szeregi: »rozeznawać i rozsądzać« (2): A nie będziec fię zdála potrzebna rzecz vczyć mu [synowi] fię tego/ [...] iákoby vmiał rozeznáwáć y rozładzáć řprawy ludzkie [*actiones humanas cognoscendas et diiudicandas*] *ModrzBaz* 15, 131v.

»upatrować i (a) rozsądzać« (2): Lecź ty przyczyny/ dla ktorých X(iádz) K(anonik) Papieźá fwego wřprawiedliwia/ vpátrowáć/ y rozładzáć będziemy. *NiemObr* 152, 85.

»uważać i rozsądzać« (3): *CzechEp* 57; Profzę cźłowicze Chriřtyáńfki vważay/ y rozładzay/ iefli to wedle [Bo]gá/ y z słowá iego ś. chcieć zmyřloną řwiátobliwořciá/ <mieyřcá iákiego złořc/ y nieřprawiedliwořc cźłowicżá pokryć/ y ochędożyć? *NiemObr* 157, 167.

»wgládać i rozsądzać« (1): A zátym cźyniac koniec wtorey cześci pińania mego profzę y vpominam/ áby káždy w tę rzecz pilnie wgládał/ y rozładzał *NiemObr* 66.

a. [*Wátpić, wahać się*: Ale wřtawřzy znidz/ á idz z nimi/ nic nie rořładzáiac/ poniewaźem ia ie pořłał [*nihil ambigens quia ego misi illos*] *BudBib Act* 10/20 (*Linde s.v. rozsądzić*).]

2. *Rozpatrywać (sporne) sprawy i wydawać wyroki; ořadzać; rozstrzygać; diiudicare PolAnt; diiudicare a. disceptare controversias, facere iudicium Cn* (12) : Disceptatrix – Ta ktorá rozładzá. [...] *Cic.* 4. Acad. Dialecticam inventam esse dicitis veri et falsi quasi disceptatricem et iudicem. *Calep* 329a.

rozsądzać kogo, co (5): *DiarDop* 102; Gdyź on [papieź] łam ieden y *Concilium*, ábo Synod y wřzech inřnych rozładza: á łam od nikogo ładzon być nie moźe *CzechEp* 386; *SarnStat* 1262. *Cf rozsądzać kogo o co, Zwrot*.

rozsądzać kogo o co (1): iáko Cyrus Król Perřki, gdy będąc iefcze międy pářtérzmi, o onę łukienkę dwu młodźieńców rozładzał. *SarnStat* 1263.

rozsądzać co [= *rodzaj przestępstwa*] (1): [marszałek koronny i nadworny majq] rozładzáć niektóre Artykuły. *SarnStat* 311.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym (1): gdy ono rozładzáia dwie niewieřcie, czyieby ktoréy dziećię było, bárzo tego mądrze dořzedł [Salomon], że wolał ono dziećię przyřadzić miłoiřnéy mátce *SarnStat* 1262.

[*W połączeniu szeregowym*: A który by [*wyznawca arianizmu lub anabaptyzmu*] będąc tak wywołany był nalezion w państwach naszych, tedy starosta i urząd każdy, [...] powinien go imać będzie i rozsądzać i egzekucją nad nim wczynić jako nad wywołańcy *Diar 1566 5.*]

Zwrot: »sam siebie rozsądzać« (1): ia łam siebie nie rozłędzam [*neque meipsum diiudico*]. Abowiem nie czuię fię ni wczym winnym. *BibRadz 1.Cor 4/3.*

Szereg: »rozsądzać i konkludować« (1): á gdzieby fie Commiffarze między łobą niezgadzáli, tedy Król [...] ma rozłędzić y concludować. *SarnStat 1143.*

a. *Sądzącym jest Bóg* [*w tym: kogo, co (3)*] (4) : Zezna [*człowiek*] iż yeft Bog co mści krzywdy nyewinnego/ Ktory wždy tu rozłędza okrąg łwyátá tego. *LubPs O3v, V6v*; Abowiem nie czuię fię ni wczym winnym/ á wždy nie przez to ieftem vłpráwiedliwion/ ále Panci ieft ktory mię rozłędza. *BibRadz 1.Cor 4/4.*

Zwrot: »rozsądzać w sprawiedliwości [= *sprawiedliwie*]« (1): Iż Kryłtus ieft Krol náłz/ ktory rozłędza w łpráwiedliwości *LubPs V5.*

3. *Rozpoznawać, odróżniać, rozróżniać; oddzielać; diiudicare Mącz, Vulg, Cn; intelligere Vulg; dignoscere, discernere, distinguere, internoscere, secernere Cn* [*w tym: co (16)*] (18) : *KrowObr 202; Diiudico, Rozeznawam/ Rozłędzam. Mącz [176]d; Znaki choroby rozłędzić SienLek T[tt]; RejPosWiecz² 95; [Pan Bóg] Pokazał nam łłowem łwym/ włze Szátáńłkie zdrády [...] Obłudne teź poćiechy/ ná iáwiá wyłtáwił [...] Ty iulz poboźny Sędzia/ poboźnie rołłędzay A plewy od płzenice/ obáćnie odpędzay *GrzegŚm A2; KuczbKat 170; WierKróc A4v; CzechRozm 268; Páweł każe áby ták rozmowy/ iáko y te nowe pieśni przy rozmowách/ bywáły ięzykiem połpolitym/ ktoremuby ludzie rozumieli: áby y prołtacy/ [...] mogli ie wždy rozłędzić y potwierdzáć/ odpowiediáć Amen. WujNT 615, 1.Cor 11/29.**

rozsądzać od czego (5): *RejWiz 62v; Tácyć Bifkupowie Swięci/ którzy ták budowáli Kościól/ rołłędzáli obłędliwości od prawdy BiałKat 36; Vrząd Piotrow rozłędzić práwá náukę od fáłżywey. WujNT 654 marg, 332, Aaaaaa4v.*

rozsądzać z czym (1): [*o stanie rycerskim*] Włzyłtko dobre zá rowno ze złym pokládiá/ A pożytkow ze łzkodá nic nie rołędziá *WierKróc A4v.*

[*rozsądzać między czym i czym*: Kápłany tego miáłthá [*Jeruzalem*] zánic mieli/ á wzgárdzili zakon moy [...]: á między plugáwym y czyłtym nierozłędzáli *Leop Ez 22/26 (Linde s.v. rozsądzić).*]

rozsądzać w czym (1): ále przeciw ciáłu włáfnemu Páńłkiemu zgrzełzy/ ón ktory niedołtoynie przyimuie: gdy thego nie rozłędza w ónym przyimowániu/ y nie vważa v siebie co przyimuie *BiałKat 271.*

Zwrot: »rozsądzać w sobie, u siebie« (1:1): A niech dołwiadcza człowiek łámego siebie/ á ták z chlebá ónego niechay ijé/ y kielichá vzywa: ktory ábowiem niedołthoynie ijé/ y piie: łąd łobie ijé y piie/ nie rozłędziáć w łobie ciáłá Páńłkiego. *BiałKat 271, 271.*

4. *Wyróżniać, nadawać większą rangę; discernere Vulg, PolAnt [kogo]* (2) : Abowiem ktoź cię rozłędza? (*marg*) To ieft/ ktoź cię ták zacnym czyni że drugich zá nic przed tobá nie máią. (–) *BibRadz 1.Cor 4/7; WujNT 1.Cor 4/7.*

5. *Doprowadzać do zgody, jednać* (3) :

Zwroty: »roźnice rozsądzać« (2): *NiemObr* 42; Nic gorzszego nád domową niezgodę nie máłz/ y dla tego vrzędy lię łtáwią/ áby roźnice poddáných rozłádzáły/ á wáđzić lię nie dopułzczáły *SkarKazSej* 674b.

»spory rozsędzać« (1): *BVrmiftrzá z Rádą vrząd ná thym iefth* [...] łzkodam kthore by ná połpolitą rzecz miály przydź/ zábiegáć/ łpory nowo włzczęte vgádzáć/ y rozłędzác *GroicPorz* b3v.

Szereg: »ugadzać i rozsędzać« (1): *GroicPorz* b3v *cf* »spory rozsędzać«.

Synonimy: 2. *konkludować, rozeznawać, rozprawiać, rozprawować*; 5. *jednać, spokoić, ugadzać, zgadzać*.

Formacje współrdzenne cf SĄDZIĆ.

Cf **ROZSĄDZAJĄCY, ROZSĄDZANIE, ROZSĄDZANY**

LW